

[3909] – 102

M.A./M.Sc. (Semester – I) Examination, 2011
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES (2008 Pattern)
DS-102 : Geo-Politics and Military Geography

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate marks.

1. Answer in **500** words : **20**

Explain scope and importance of Geo-politics and Military Geography.

OR

Discuss evolution of Geo-political thought since the 19th century.

2. Answer in **500** words : **20**

Write a note on Military Geography of India and its relevance to her defence problem.

OR

Explain role of Geography in Land border management.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

- a) Role of Geography in counter insurgency operations
- b) Discuss relationship between Geography and Air-warfare
- c) Write a note on Rim Land Theory
- d) Explain Geo-politics in the post-Cold War Era.

4. Write short notes (**any four**) : **20**

- a) Role of Geography in Land warfare
- b) Role of Geography in amphibious operations
- c) Population in border areas and its relevance to security
- d) Principles of Strategic Geography
- e) Write a note on India's maritime security
- f) Importance and scope of logistics.

P.T.O.

[3909] – 102

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या : २०

जिओपॉलीटीक्स आणि मिलीटरी जॉंगरफीचे महत्व आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.

किंवा

१९ व्या शतकानंतर जिओपॉलीटीक्सच्या विचाराबाबत झालेल्या उत्क्रांती बाबत चर्चा करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या : २०

भारताचा लष्करी भूगोल व त्या संबंधित संरक्षणाच्या समस्या याबाबत टीपण लिहा.

किंवा

भूसीमा व्यवस्थापनातील भूगोळाची भूमिका स्पष्ट करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०

- १) प्रतिविप्लव कार्यवाधीतील भूगोळाची भूमिका स्पष्ट करा
- २) भूगोल आणि हवाई युद्धपद्धती यातील संबंधाबाबत चर्चा करा
- ३) रिमलँड थिअरीवर टीपण लिहा
- ४) शीतयुद्धोत्तर कालखंडातील जिओपॉलीटीक्स स्पष्ट करा.

४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही चार) : २०

- १) जमिनीवरील युद्धपद्धतीतील भूगोळाची भूमिका
- २) अॅम्फीबिअस ऑपरेशन मधील भूगोळाची भूमिका
- ३) सीमावर्ती भागातील लोकसंख्या व त्याचा सुरक्षेशी संबंध
- ४) सामरिक भूगोळाची तत्वे
- ५) भारताची सागरी सुरक्षा
- ६) पुरवठाव्यवस्थापनाची व्याप्ती व महत्व.

B/I/11/230

[3909] – 307

**M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2011
Defence and Strategic Studies (2008 Pattern)**

DS-307 : INTERNAL SECURITY AND ROLE OF THE STATE (Optional)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
  - 1) Discuss about the role of state in tackling communal crisis in India.
  - 2) Explain the main sources of internal conflict in India.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
  - 1) Discuss the geo-strategic setting of the Jammu and Kashmir region in relation to India's internal futuristic security.
  - 2) Discuss the current trends of agitations in Special Economic Zones (SEZ).
3. Answer in **250** words **each** (**any two**) : **20**
  - 1) Explain the role of force in internal security
  - 2) Explain the role of political institution in internal security
  - 3) Explain the role of civil society in internal security
  - 4) Explain the role of the media in internal security.
4. Answer in **100** words (**any four**) : **20**
  - 1) Naxal Problem in Jharkhand
  - 2) Naxal Problem in Bihar
  - 3) Naxal Problem in Chhattishgarh
  - 4) Naxal Problem in Maharashtra
  - 5) Naxal Problem in Andhra Pradesh
  - 6) Naxal Problem in Eastern Uttar Pradesh.

P.T.O.

[3909] – 307

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

१) भारतातील जातीय संघर्ष हाताळव्यात राज्याच्या भूमिकबाबत चर्चा करा.

किंवा

२) भारताच्या अंतर्गत संघर्षाची प्रमुख उगमस्तोत्रे स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

१) भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेच्या संदर्भात जम्मू-काश्मीरच्या भू-सामरिक रचनेबाबत चर्चा करा.

किंवा

२) विशेष आर्थिक क्षेत्राच्या संदर्भातील वैशिष्ट्यपूर्ण अशा आंदोलनाबाबत चर्चा करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०

१) अंतर्गत सुरक्षेसाठी दला (बळाची) ची भूमिका स्पष्ट करा

२) अंतर्गत सुरक्षेच्या संदर्भातील राजकीय संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा

३) अंतर्गत सुरक्षेच्या संदर्भात नागरी समाजाची भूमिका स्पष्ट करा

४) अंतर्गत सुरक्षेबाबत मिडीयाची भूमिका स्पष्ट करा.

४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०

१) झारखंडमधील नक्षळवादाची समस्या

२) बिहारमधील नक्षळवादाची समस्या

३) छत्तीसगडमधील नक्षळवादाची समस्या

४) महाराष्ट्रामधील नक्षळवादाची समस्या

५) आंध्रप्रदेशातील नक्षळवादाची समस्या

६) पूर्व उत्तर प्रदेशातील नक्षळवादाची समस्या.

B/I/11/195

[3909] – 103

M.A./M.Sc. (Semester – I) Examination, 2011
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES (2008 Pattern)
DS-103 : International Relations

Time: 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : 1) All the questions are **compulsory**.
2) Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

Describe origin and growth of International Relations.

OR

Six Principles of Morgenthau's Realist theory.

2. Answer in **500** words : **20**

What is NIEO ? Critically evaluate the main features of the New International Economic Order.

OR

Define Regionalism and explain the developments of regionalism in the Third world.

3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**

- a) Explain Game and Bargaining theories.
- b) Discuss relevance of NAM in the present international environment.
- c) Explain the causes of Soviet disintegration.
- d) Write a note on transnationalism.

4. Write short notes on (**any four**) : **20**

- a) New world order
- b) Globalisation
- c) New cold war
- d) Changes in East-Europe
- e) Detente
- f) Impact of Nuclear weapons.

P.T.O.

[3909] – 103

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक): २०

१) आंतरराष्ट्रीय संबंधाचा उगम आणि विकासाचे वर्णन करा.

किंवा

२) मॉर्गेन्था यांच्या रिअॅलीस्ट थिअरी चे सहा तत्त्वे यावर टिपण लिहा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक): २०

१) निओ म्हणजे काय ? ते सांगून नवीन आंतरराष्ट्रीय अर्थव्यवस्थेच्या प्रमुख गुणधर्मांचे टिकात्मक मूल्यमापन करा.

किंवा

२) प्रादेशिकवादाची व्याख्या देऊन तिसऱ्या जागतिक प्रादेशिक वादाच्या विकास स्पष्ट करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०

१) गेम आणि बारगेनिंगची थिअरी स्पष्ट करा.

२) सद्य परिस्थितीत अलीप्ततावादाच्या आंतरराष्ट्रीय पर्यावरण्याशी असलेला संबंध.

३) रशियन विभाजनाची कारणे स्पष्ट करा.

४) ट्रान्सनॅशनॅलिझम यावर टिपण लिहा.

४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०

१) नवीन जागतिक व्यावस्था

२) जागतिकीकरण

३) नवीन शीतयुद्ध

४) पूर्व युरोपातील बदल

५) तणाव शैथिल्य

६) अण्वीकशस्त्रास्त्राचा परिणाम.

B/1/11/240

[3909] – 104

M.A./M.Sc. (Semester – I) Examination, 2011
Defence and Strategic Studies (2008 Pattern)
DS-104 : NATIONAL SECURITY
(Compulsory)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) *All questions are compulsory.*
ii) *Figures to the right indicate marks.*

1. Answer **any one** in **500** words. **20**
  - 1) Discuss measures to improve India's relations with Pakistan.
  - 2) Discuss the trends in Indo-US relations since Mr. Barak Obama Husain became the US president.
2. Answer **any one** in **500** words. **20**
  - 1) Write an essay on India's security problems in the North East Region.
  - 2) Discuss Non-Alignment and explain its changing nature as a movement in the contemporary world.
3. Answer **any two** in **250** words **each**. **20**
  - 1) Discuss the concept of common security.
  - 2) Explain the role of International Law in peace building.
  - 3) Establish relationship in National interest and National security.
  - 4) Is International peace possible through disarmament ?
4. Write short notes on **any four** in **100** words **each**. **20**
  - 1) SAARC
  - 2) India and West Asia
  - 3) India's Nuclear Doctrine
  - 4) Balance of Power
  - 5) Concept of National Power
  - 6) Naxalism in India.

P.T.O.

[3909] – 104

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

१) भारताचे पाकिस्तान बरोबर संबंध सुधारण्यासाठी आवश्यक उपाय योजनाबाबत चर्चा करा.

किंवा

२) बराक ओबामा हुसेन अमेरिकेचे अध्यक्ष बनल्यापासून भारत अमेरिका संबंधातील नवीन बदालाबाबत चर्चा करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

१) “भारताच्या उत्तर-पूर्व प्रांतांतील सुरक्षेच्या समस्या” यावर निबंध लिहा.

किंवा

२) “अलीप्ततावादाबाबत” चर्चा करून आजच्या परिस्थितीत ह्या चळवळीचे बदलते स्वरूप स्पष्ट करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०

१) सामान्य सुरक्षेच्या संकल्पनेबाबत चर्चा करा.

२) शांतता प्रस्थापित करण्यात आंतरराष्ट्रीय कायद्याची भूमिका स्पष्ट करा.

३) राष्ट्रीय हित आणि राष्ट्रीय सुरक्षा यातील संबंध स्पष्ट करा.

४) निशस्त्रीकरणाव्दारे आंतरराष्ट्रीय शांतता प्रस्थापित करणे शक्य आहे का ?

४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०

१) सार्क

२) भारत आणि पश्चिम आशिया

३) भारताची आण्विक तत्वप्रणाळी

४) सत्ता संतुलन

५) राष्ट्रीयशक्तीची संकल्पना

६) भारतातील नक्षलवाद.

B/I/11/230

[3909] – 201

**M.A./M.Sc. (Semester – II) Examination, 2011
Defence and Strategic Studies (2008 Pattern)
DS 203 – PEACE AND CONFLICT STUDIES**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : i) All the questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate marks.*

1. Answer in **500** words :

Explain nature and scope of conflict studies. **20**

OR

Define conflict management. Discuss various methods of conflict management.

2. Answer in **500** words :

Define disarmament. Explain difficulties and obstacle in the way of disarmament. **20**

OR

Write a note on the perspectives on Human Security.

3. Answer in **250** words (**any two**) :

20

a) Explain conflict and its relationship with manmade environment.

b) Discuss Gandhian Approach and its relevance in the present International Relations.

c) Describe role of U.N. in world peace making.

d) What do you mean by CBM ? Discuss various methods of Confidence Building measures.

4. Write short notes on (**any four**) :

20

a) Peace movement

b) Comprehensive security

c) Conflict and communication

d) Trends Toward Regionalism

e) Arms Race and its impact on the Third world.

f) Characteristics of the present world order.

P.T.O.

[3909] – 201

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
संघर्षाच्या अभ्यासाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
किंवा
संघर्ष व्यवस्थापनाची व्याख्या देऊन संघर्ष व्यवस्थापनाच्या विविध पद्धतीबाबत चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
निशस्त्रीकरणाची व्याख्या देऊन निशस्त्रीकरणाच्या मार्गातील अडचणी व अडथळे स्पष्ट करा.
किंवा
मानवी सुरक्षेबाबतच्या विविध संकल्पना यावर टिपण लिहा.
३. २५० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
१) संघर्ष आणि मानवनिर्मित पर्यावरण यातील संबंध स्पष्ट करा.
२) गांधीवादी दृष्टिकोनाचा सद्यपरिस्थितीशी असलेला संबंध याबाबत चर्चा करा.
३) जागतिक शांतते संबंधीत संयुक्तराष्ट्र संघाने निभावलेल्या भूमिकेबाबत चर्चा करा.
४) सी.बी.एम. म्हणजे काय ? कॉन्फीडन्स बिल्डिंग मेजर्सच्या विविध पद्धतीबाबत चर्चा करा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही चार) : २०
१) शांतता चळवळ
२) सर्वसमावेशक सुरक्षा
३) संघर्ष आणि संपर्कयंत्रणा
४) प्रादेशिकवादाबाबतचे दृष्टिकोन
५) शस्त्रास्त्र स्पर्धा आणि त्याचा तिसऱ्या जगावर झालेला परिणाम
६) सद्य परिस्थितीत असलेल्या जागतिक व्यवस्थेची वैशिष्ट्ये.

B/I/11/330

[3909] – 202

M.A./M.Sc. (Semester – II) Examination, 2011
Defence and Strategic Studies (2008 Pattern)
DS-202 : DEFENCE ORGANISATION OF INDIA
(Compulsory)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : i) All questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following within **500** words : **20**
- 1) How cabinet committee on security works ? Explain its role, functions and important decisions since 2004.
- OR
- 2) Write an essay on National Security Council.
2. Answer **any one** of the following within **500** words : **20**
- 1) Review the work of Defence Research and Development Board since 2005.
- 2) Discuss the role, functions and contributions of Department of Defence Production since 2001.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **20**
- 1) Discuss the resettlement programme of ex-defence personnel.
- 2) Discuss the role of National Security Advisor.
- 3) Discuss the recommendations of Kargil Review Committee.
- 4) Discuss the work of Defence Procurement Board.
4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words **each** : **20**
- 1) Intelligence Bureau
- 2) Border security force
- 3) Rashtriya Rifles
- 4) Defence Production Board
- 5) Strategic Command
- 6) Defence Technology Council.

P.T.O.

[3909] – 202

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) सुरक्षेशी संबंधित कॅबिनेट कमिटी कशा प्रकारे आपके काम करते ? २००४ पासून तिचे महत्त्व , कार्ये भूमिका व महत्त्वपूर्ण निर्णयाबाबत चर्चा करा.
- किंवा
- २) राष्ट्रीय सुरक्षा समिती यावर निबंध लिहा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) २००५ पासून संरक्षण संशोधन आणि विकास मंडलाने केलेल्या कार्याचा आढावा घ्या.
- २) २००१ पासून संरक्षण उत्पादन विभागाची कार्ये भूमिका व केलेले योगदान याबाबत चर्चा करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
- १) माजीसैनिकांच्या पुनर्वसनाबाबतच्या कार्यक्रमाची चर्चा करा.
- २) राष्ट्रीय सुरक्षा सल्लागाराच्या भूमिकेची चर्चा करा.
- ३) कारगिल रिहयुव कमिटीच्या शिफारसीबाबत चर्चा करा.
- ४) डिफेन्स प्रोक्युरमेंट बोर्डच्या कार्याबाबत चर्चा करा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०
- १) इन्टीलीजन्स ब्युरो
- २) सीमा सुरक्षा दफ
- ३) राष्ट्रीय रायफल्स
- ४) संरक्षण उत्पादन मंडल
- ५) स्ट्रॅटेजिक कमान्ड
- ६) डिफेन्स टेकनालॉजी कौन्सील.

B/1/11/330

[3909] – 204

M.A./M.Sc. (Semester – II) Examination, 2011
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES (2008 Pattern)
DS-204 : Research Methodology (Compulsory)

Time: 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : i) All questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following within **500** words : **20**
  - 1) Can the scientific method be applied to the research in social sciences ? Justify.
  - 2) Is Interdisciplinary approach necessary in defence and strategic studies research ? Discuss
2. Answer **any one** of the following within **500** words : **20**
  - 1) Explain various methods of data collection.
  - 2) Why is the selection of a problem for research a problem itself ? On what the nature of problem to be selected depend in academic research ?
3. Answer **any two** of the following **250** words each : **20**
  - 1) What should be included in research proposal ?
  - 2) What is a hypothesis ? Can it be considered as a valid fact ?
  - 3) Distinguish between ethics and objectivity in Social Science Research.
  - 4) Describe the precautions and steps involved in planning report writing work.
4. Write short notes on **any four** of the following in **100** words each : **20**
  - 1) Research Design.
  - 2) Questionnaire formation
  - 3) Sampling
  - 4) Graphical presentation of data
  - 5) Action research
  - 6) Historical Research.

P.T.O.

[3909] – 204

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) २०
- १) सामाजिकशास्त्रा संशोधन करण्यासाठी आपण वैज्ञानिक पद्धतीचा अवलंब करू शकतो का ? न्याय द्या ।
- २) संरक्षण आणि सामरिकशास्त्र ह्या विषयात संशोधन करण्यासाठी आपणास आंतरशाखीय दृष्टीकोणचा वापर करणे आवश्यक आहे का ? चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) २०
- १) माहिती संकलन कारणाच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा.
- २) संशोधनासाठी समस्या निवडणे हीच एक समस्या आहे का ? शैक्षणिक संशोधनात कोणत्या स्वरूपाच्या समस्येची निवड केली जाऊ शकते ?
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) २०
- १) संशोधन प्रस्तावात कोणकोणत्या गोष्टीयां समावेश असावा ?
- २) गृहीतके म्हणजे काय ? गृहीतकांना आपण प्रत्यक्षात वस्तुस्थिती म्हणून ग्राह्य धरू शकतो का ?
- ३) सोशल सायन्स रिसर्च मधील एतिक्स व ऑब्जेक्टिव्हिटी यात तुलना करा.
- ४) नियोजित अहवाल लिखाणाच्या संदर्भातील टप्पे व घेण्यात येणारी काळजी याचे वर्णन करा.
४. थोडक्यात टीपा द्या १०० शब्दात (कोणतेही चार) २०
- १) संशोधन आराखडा
- २) प्रश्नावळीची तयारी
- ३) नमुने
- ४) ग्राफिकल प्रसन्टेशन ऑफ डाटा
- ५) अॅक्शन रिसर्च
- ६) ऐतिहासिक संशोधन.

B/I/11/345

[3909] – 301

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2011
Defence and Strategic Studies
DS – 301 : DEFENCE ECONOMICS (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : i) All the questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicates marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

Explain in details Economic Aspects of War.

OR

Write a note on Economic Theories of Defence.

2. Answer in **500** words : **20**

Analyse India's Defence Spending from 1962 to till date.

OR

Explain rationale of Arms production in the Third World Countries.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

a) Explain merits and demerits of wartime economy.

b) Write a note on the relationship between Defence and Development.

c) Discuss Determinants of Defence Expenditure.

d) Describe India's policy on defence production.

4. Write short notes on (**any four**) : **20**

a) Real cost of war

b) Economic elements of war potential

c) Perspective in defence planning

d) Economic warfare

e) Mobilisation of Resources

f) Effects of war.

P.T.O.

[3909] – 301

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
युद्धाचे आर्थिक पैलू सविस्तर स्पष्ट करा.
किंवा
संरक्षणाचे विविध आर्थिक सिद्धांत यावर टिपण लिहा.
२. ५०० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
१९६२ पासून तर आजपर्यंत भारताच्या संरक्षण खर्चाचे विश्लेषण करा.
किंवा
तिसऱ्या जागतीक राष्ट्रांचे शस्त्रास्त्र उत्पादनाबाबतचे विविध तर्क-वितर्क स्पष्ट करा.
३. २५० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
१) युद्धकालीन अर्थव्यवस्थेचे गुण व दोष स्पष्ट करा.
२) संरक्षण आणि विकास यातील संबंध टिपण लिहा.
३) संरक्षण खर्च निर्धारित कारणच्या घटकांबाबत चर्चा करा.
४) संरक्षण उत्पादनाबाबतच्या भारताच्या धोरणाचे वर्णन करा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०
१) युद्धाचे वास्तव मूल्य
२) युद्धक्षमतेचे आर्थिक घटक
३) संरक्षणनियोजनाबाबतचे पर्सपेक्टिव्ह
४) आर्थिक युद्धपद्धती
५) साधनसंपत्तीची गतिमानता
६) युद्धाचे परिणाम.

B/I/11/275

[3909] – 302

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2011
Defence and Strategic Studies (2008 Pattern)
DS-302 : SCIENCE, TECHNOLOGY AND NATIONAL SECURITY

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) **All** questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate marks.

1. Answer in **500** words (**any one**) : **(20)**
  - 1) Explain the impact of new technologies on warfare.
  - 2) How science, technology and national security can be synthesised ? Discuss.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **(20)**
  - 1) Discuss the role and contribution of energy in the security and development of a nation.
  - 2) How information technology can be applied for civil and military use ? Explain.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **(20)**
  - 1) Discuss the application of technology in intelligence.
  - 2) Explain the impact of military technology in RNBC warfare.
  - 3) Explain the role of simulator in training of defence personnel.
  - 4) Explain the role of technology in inventory control.
4. Answer in **100** words (**any four**) : **(20)**
  - 1) Border management
  - 2) Material science
  - 3) Missile technology
  - 4) Bio-technology
  - 5) Space technology
  - 6) Banking technology.

P.T.O.

[3909] – 302

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : (२०)
- १) नवीन तंत्रज्ञानाचा युद्धपद्धतींवर झालेल्या परिणाम स्पष्ट करा.
किंवा
२) विज्ञान तंत्रज्ञान आणि राष्ट्रीय सुरक्षा यांचा एकत्रितपणे आपण कशा प्रकारे वापर करू शकतो ?
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : (२०)
- १) राष्ट्राच्या सुरक्षा आणि विकासकार्यात उर्जेच्या भूमिका व योगदानाबाबत चर्चा करा.
किंवा
२) माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर नागरी व लष्करासाठी कशाप्रकारे करू शकतो ? चर्चा करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : (२०)
- १) शत्रु विषयकज्ञान प्राप्त करण्यासाठी तंत्रज्ञानाचा कशाप्रकारे वापर करू शकतो ? चर्चा करा.
२) आर. एन. बी. सी. युद्धपद्धतीवर लष्करी तंत्रज्ञानाचा झालेल्या परिणाम स्पष्ट करा.
३) सैनिकी प्रतिक्षणातील सिम्युलेटरची भूमिका स्पष्ट करा.
४) इनव्हेन्टरी कंट्रोलमधील तंत्रज्ञानाची भूमिका स्पष्ट करा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : (२०)
- १) सीमावर्ती भागातील व्यवस्थापन
२) मटेरीयल सायन्स
३) क्षीपणास्त्र तंत्रज्ञान
४) जैविक तंत्रज्ञान
५) अवकाश तंत्रज्ञान
६) बॅन्कींग तंत्रज्ञान.

B/1/11/240

[3909] – 303

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2011
Defence and Strategic Studies (2008 Pattern)
DS - 304 : EVOLUTION OF STRATEGIC THOUGHTS (Pre. 1945)
(Optional)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate marks.

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
  - 1) What were the main contribution of Machiavelli to the concept of warfare ?
Explain.
  - 2) Discuss the impact of American Civil War.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
  - 1) Write an essay on French Colonial Warfare.
  - 2) Discuss Sun Tzu's philosophy to win decisive victories at the least cost.
3. Answer in **250** words **each** (**any two**) : **20**
  - 1) Introduce Henri Jomini and his strategic thought.
  - 2) Discuss the views of Clausewitz on war.
  - 3) Discuss the concept and thoughts of Mahan on sea power.
  - 4) Establish relation between mechanised warfare and concept of total war.
4. Answer in **100** words **each** (**any four**) : **20**
  - 1) M.B. Frunze
  - 2) Liddel Hart
  - 3) H.V. Moltke
  - 4) Kautilya
  - 5) Concept of Blitzkrieg
  - 6) Advent of Airpower.

P.T.O.

[3909] – 303

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) युद्धपद्धतीच्या संकल्पनेबाबत मॅकेव्हलीचे प्रमुख योगदान कोणते होते ? सविस्तर स्पष्ट करा.
- किंवा
- २) अमेरिकन सिव्हिल वॉर च्या विविध परिणामाबाबत चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) फ्रेंच वसाहतीसंबंधी युद्धपद्धती यावर निबंध लिहा.
- किंवा
- २) कमीतकमी किंमत मोजून निर्णायक विजय प्राप्त करण्याबाबतेच सुन-त्झु यांच्या तत्वज्ञानाबाबत चर्चा करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
- १) हेन्री जोमिनी आणि त्यांचे सामरिक विचार थोडक्यात लिहा.
- २) युद्धविषयक क्लाजविट्स यांच्या विचाराबाबत चर्चा करा.
- ३) महान यांचे सागरीसत्तेविषयक संकल्पना व विचाराबाबत चर्चा करा.
- ४) मॅकेनाइज्ड वॉरफेअर आणि सर्वकुषयुद्धाची संकल्पनायातील संबंध स्पष्ट करा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही चार) : २०
- १) एम.बी.फिरूझ
- २) लिडल हॉर्ट
- ३) एच.वी.मोल्टके
- ४) कौटिल्य
- ५) ब्लीट्झ क्रीगची संकल्पना
- ६) अॅडव्हन्ट ऑफ एअर पॉवर.

B/1/11/205

[3909] – 306

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2011
Defence and Strategic Studies (2008 Pattern)
DS-303 : STRATEGIC SURVEY (Optional)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) **All** questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate marks.

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
- 1) Discuss the role of UN in peace keeping and peace building in South Asia.
OR
- 2) Discuss the horizontal and vertical proliferation of nuclear weapons.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
- 1) Discuss the economic crisis in US and its impact on world economy.
OR
- 2) Discuss the issues of strategic concern in West Asia.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
- 1) Discuss India-Iran relations.
2) Discuss the ethnic problem of Srilanka.
3) Examine the trends of International terrorism.
4) Discuss the resurgence of Russia and its impact on Europe.
4. Answer **any four** in **100** words **each** : **20**
- 1) China's growing strategic Interest.
2) America's interest in South Asia.
3) India's Interest in Indian Ocean.
4) Kashmir problem.
5) Palestinian Question.
6) Importance of South East Asia.

P.T.O.

[3909] – 306

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : 20
- १) दक्षिण आशियातील शांतता अबाधीत व शांतता वृद्धिंगत करण्यासाठी संयुक्त राष्ट्रांनी निभावलेल्या भूमिकेबाबत चर्चा करा.
- किंवा**
- २) अण्वीक शस्त्रास्त्राच्या हॉरीजान्टल व व्हरटीकल प्रसाराबाबत चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : 20
- १) अमेरिकेतील आर्थिक समस्या व त्याचा जागतिक अर्थव्यवस्थेवर झालेला परिणाम याबाबत चर्चा करा.
- किंवा**
- २) पश्चिम आशियातील सामरिक महत्वाकांक्षेची संबंधित असलेल्या समस्याबाबत चर्चा करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : 20
- १) भारत-ईराण संबंधाबाबत चर्चा करा.
- २) श्रीलंकेतील वांशिक समस्येबाबत चर्चा करा.
- ३) आंतरराष्ट्रीय दहशतवादाचे होणारे बदल - परीक्षण करा.
- ४) रशियाचा पुनर्उदय आणि त्याचा युरोपवर होणाऱ्या परिणाम याबाबत चर्चा करा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा १०० शब्दात (कोणत्याही चार) : 20
- १) चीनचे वृद्धिंगत होणारे सामरिक हित.
- २) दक्षिण आशियातील अमेरिकेचे हित.
- ३) हिन्दी महासागरातील भारताचे हित.
- ४) काशमीरची समस्या.
- ५) पॅलेस्टाईनचा प्रश्न.
- ६) दक्षिण-पूर्व आशियाचे महत्व.

B/II/11/170

[3909] – 401

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2011
Defence and Strategic Studies (2008 Pattern)
DS – 402 : INDIAN MARITIME SECURITY

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All the questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate marks.

1. Answer in **500** words : **20**

Explain role of Indian Navy in maritime security since independence.

OR

Discuss about the relationship between National Economy and Maritime Security.

2. Answer in **500** words : **20**

Describe types of warships of Indian Navy and compare with the Global Scenario particularly the U.S. Navy.

OR

Write a critical note on the fixed assets of Indian Navy.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

- a) Explain Territorial Zone.
- b) Discuss Exclusive Economic Zone.
- c) Write a note on Royal Navy.
- d) Explain Merchant Navy and its role.

4. Write short notes (**any four**) : **20**

- a) Threat to Maritime Trade.
- b) 26/11 attack and its impact on Indian Security.
- c) Indian ocean as a zone of peace.
- d) Role of Coast Guard.
- e) Protection of Marine Environment.
- f) Security System Limitations.

P.T.O.

[3909] – 401

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

भारताच्या स्वातंत्र्यानंतर भारताची सागरीसुरक्षा अबाधित राखण्यासाठी भारतीय नाविकदळाने निभावलेली भूमिका स्पष्ट करा.

किंवा

राष्ट्रीय अर्थव्यवस्था आणि सागरीसुरक्षा यातील संबन्धाबाबत चर्चा करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

भारतीय युद्धनौकांचे वर्णन करून जागतिक वातवरणात विशेषताघ अमेरिकन नाविकदलाशी त्याची तुलना करा.

किंवा

भारतीय नौदलाची स्थावर मालमत्ता यावर टिकात्मक टिपण लिहा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०

अ) प्रादेशिकक्षेत्र स्पष्ट करा.

ब) आर्थिक निर्बंध क्षेत्र चर्चा करा.

क) रॉयल नेव्ही यावर टिपण लिहा.

ड) मर्चन्ट नेव्ही आणि तिची भूमिका स्पष्ट करा.

४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०

अ) सागरी व्यापाराचे धोके.

ब) २६/११ चे आक्रमण व त्याचा भारतीय सुरक्षेवर झालेला परिणाम.

क) हिंदीमहासागर “शांतताक्षेत्र”.

ड) तटरक्षकदलाची भूमिका.

इ) सागरी पर्यावरणाचे संरक्षण.

फ) सुरक्षा यंत्रणेच्या मर्यादा.

[3909] – 402

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2011
Defence and Strategic Studies (2008 Pattern)
DS-403 : DISASTER MANAGEMENT

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : 1) All the questions are **compulsory**.
2) Figures to the **right** indicate marks.*

1 Answer in **500** words : **20**

Write a note on the concepts and practices in Disaster Management in India.

OR

Explain organisational set-up of Disaster Management in India.

2. Answer in **500** words : **20**

Discuss relationship between Disaster Management and National Economy.

OR

Explain role of Armed Forces during Disaster.

3. Answer **any two** in **250** words : **20**

- a) Explain importance of studying Disaster Management.
- b) Why technical assistance is needed in Disaster Management ? Explain.
- c) Discuss elements of Disaster Management.
- d) Explain role of remote sensing and technology in Disaster Management.

4. Write short notes on (**any four**) : **20**

- a) Role of NGO's in Disaster Management.
- b) Role of Paramilitary Forces in Disaster Management.
- c) Various Causes of Disaster.
- d) Management of Relief Camp.
- e) Emergency Support Functions.
- f) Principles of Disaster Management.

P.T.O.

[3909] – 402

मराठी रुपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजविकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक): २०
- १) भारताच्या आपत्ती व्यवस्थापनातील संकल्पना व त्याची प्रत्यक्ष कार्यवाही यावर टिपण लिहा.
किंवा
- २) भारतातील आपत्ती व्यवस्थापनाची संघटनात्मक रचना स्पष्ट करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक): २०
- १) राष्ट्रीय अर्थव्यवस्था आणि आपत्ती व्यवस्थापन यातील संबंधा-बाबत चर्चा करा.
किंवा
- २) आपत्तीच्या दरम्यान सशस्त्रसेनादळा ची भूमिका स्पष्ट करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणत्याही दोन): २०
- १) आपत्ती व्यवस्थापनाच्या अभ्यासाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
२) आपत्ती व्यवस्थापनात तांत्रिक मदतीची गरज कशा साठी असते ? स्पष्ट करा.
३) आपत्ती व्यवस्थापनाच्या घटकबाबत चर्चा करा.
४) रिमोट सेन्सिंग आणि टेक्नालॉजीची आपत्ती व्यवस्थापनातील भूमिका स्पष्ट करा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही चार): २०
- १) आपत्ती व्यवस्थापनातील नॉन गवर्नमेन्टल ऑर्गनायजेशनची भूमिका.
२) आपत्ती व्यवस्थापनातील पॅरामिळीटरी फोर्सेसची भूमिका.
३) आपत्तीचे विविध कारणे.
४) रिलीफ कॅम्पचे व्यवस्थापन.
५) इमरजन्सी सपोर्ट फंक्शन.
६) आपत्ती व्यवस्थापनाची तत्वे.

B/1/11/295

[3909] – 403

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2011
Defence and Strategic Studies
DS-405 : CONTEMPORARY ISSUES IN SECURITY POLICY
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) *All the questions are compulsory.*
ii) *Figures to the right indicate marks.*

1. Answer in **500** words : **20**
Explain Geo-strategic readjustments and their implication on world order.
OR
Discuss current trends of security studies in India.
2. Answer in **500** words: **20**
Write an essay on the Globalisation of world politics.
OR
Explain trends and transformation of contemporary Geo-strategic Landscape.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
a) Explain relationship between environment and security.
b) Discuss India's rising aspiration as a super power.
c) Explain sources of Energy and their importance to Global security.
d) Write a note on the status of Human Rights in the Third world countries.
4. Write short notes on (**any four**) : **20**
a) Ethnic conflicts
b) Comprehensive security
c) Gender studies in India
d) Economic developments in South Asia
e) Impact of Globalisation on India's Economy
f) Nuclear deterrence.

P.T.O.

[3909] – 403

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : 20
- १) भूसामरिक रिअॅडजेस्टमेंट व त्याचा जागतिक व्यवस्थेवर झालेला परिणाम स्पष्ट करा.
- किंवा**
- २) भारतातील सुरक्षा अभ्यासातील करंट ट्रेन्ड्स बद्दल चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : 20
- १) “जागतिक राजकारणाचे जागतिकीकरण” यावर निबंध लिहा.
- किंवा**
- २) ट्रान्सफॉर्मेशन ऑफ कॉन्टमंपररी जिओस्ट्रॅटॅजिक लॅन्डस्केपचे ट्रेन्ड्स स्पष्ट करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : 20
- १) पर्यावरण आणि सुरक्षायातील संबंध स्पष्ट करा.
- २) भारत एक उगवती महासत्ता म्हणून प्रोत्साहन पूर्ण चर्चा करा.
- ३) उर्जेची स्तोत्रे स्पष्ट करून त्याचे जागतिक सुरक्षेबद्दल महत्व विशद करा.
- ४) तिसऱ्या जगातील राष्ट्रांत मानवीटक्काची स्थिती यावर टीपण लिहा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : 20
- १) वांशिकसंघर्ष
- २) सर्वसमावेशक सुरक्षा
- ३) भारतातील लिंग भेदाचा अभ्यास
- ४) दक्षिण आशियातील आर्थिक विकास
- ५) जागतिकीकरणच्या भारतीय अर्थव्यवस्थेवर झालेल्या परिणाम
- ६) अण्वीकरोधन.

B/I/11/255

[3909] – 404

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2011

Defence and Strategic Studies

DS-406 : STUDY OF SELECTED CONFLICTS IN POST WORLD WAR ERA
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) All the questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate marks.

1. Answer in **500** words : **20**

Write a note on Iraq's weapons of mass destruction programmes.

OR

Explain disarming Iraq's Weapons of Mass Destruction (WMD) by force.

2. Answer in **500** words : **20**

Explain Gulf-War and its impact on Pakistan Economy.

OR

Discuss Gulf-war oil slicks and its effects on warine communities and Eco-Food chain.

3. Write **any two** in **250** words : **20**

- 1) Explain Gulf-war strategy.
- 2) Discuss Gulf-war and its impact on India.
- 3) Explain Indo-China war of 1962.
- 4) Write a note on Israel and the Palestinian conflicts.

4. Write short notes on (**any four**) : **20**

- 1) The soviet war inAfghanistan
- 2) Resistance strategies
- 3) The Afghan heritage of Guerrilla war
- 4) Iraqi chemical weapons programmes
- 5) Iraqi intelligence agencies
- 6) Yugoslavia since its disintegration.

P.T.O.

[3909] – 404

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) ईराकच्या वेपन्स ऑफ मास डीस्ट्रक्शन प्रोग्राम यावर टिपण लिहा.
किंवा
२) बळाच्या सहाय्याने ईराकच्या वेपन्स ऑफ मास डीस्ट्रक्शन प्रोग्राम का कशाप्रकारे निशास्त्र करण्यात आले ते स्पष्ट करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) गल्फ वॉर स्पष्ट करून त्याचा पाकिस्तानच्या अर्थव्यवस्थेवर झालेला परिणाम विषद करा.
किंवा
२) गल्फ वॉर मध्ये तेळाचा दुरुपयोग करण्यात आल्यामुळे सागरी संपर्कयंत्रणा व संबंधित सागरीपर्यावरणाच्या खाद्यान्नावर झालेल्या परिणामाची चर्चा करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
- १) गल्फ वॉर स्ट्रॅटेजी स्पष्ट करा.
२) गल्फ वॉर आणि त्याचा भारतावर झालेला परिणाम स्पष्ट करा.
३) १९६२ चे भारत-चीन युद्ध स्पष्ट करा.
४) इस्त्रायल व पॅलेस्टाईनचा संघर्ष यावर टिपण लिहा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०
- १) अफगणिस्तान मधील रशियाचे युद्ध
२) रिसस्टन स्ट्रॅटेजीस
३) अफगाणची पारंपारीक गनिमी युद्ध पद्धती
४) ईराकचा रासायनिक शस्त्रा वाबाबतचा कार्यक्रम
५) ईराकची गुप्तहेर यंत्रणा
६) विभाजनानंतरचा युगास्लाव्हीया

[3909] – 101

M.A./M.Sc. (Semester – I) Examination, 2011
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 101 : Strategic Studies (Compulsory)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate marks.

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
- 1) What is war ? Explain theories and causes of war.
  - 2) Discuss the asymmetric warfare in present context.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
- 1) Discuss the approaches and assumption of strategic studies.
  - 2) Write an essay on “evolution of nuclear strategy”.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
- 1) Discuss nuclear deterrence.
  - 2) Conventional warfare in present context.
  - 3) Phases of Guerilla warfare.
  - 4) Low intensity conflict in Indian context.
4. Write short notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
- 1) India’s Nuclear Doctrine
  - 2) Pakistan’s Nuclear Strategy
  - 3) Terrorism
  - 4) Naxalism in India
  - 5) Evolution of strategic thought
  - 6) Non-conventional warfare.

P.T.O.

[3909] – 101

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही एक). २०
- १) युद्ध म्हणजे काय ? युद्धाचे सिद्धांत आणि कारणे स्पष्ट करा.
किंवा
- २) सद्य परिस्थितीत “असिमेट्रीक वॉरफेअर” बाबत चर्चा करा.
२. ५०० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही एक). २०
- १) सामरिक अभ्यासाचे आधार व दृष्टिकोन बाबत चर्चा करा.
किंवा
- २) अण्वीक युद्धनीतीची उत्क्रांती यावर निबंध लिहा.
३. २५० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दोन). २०
- १) अण्वीक प्ररोधन बाबत चर्चा करा.
- २) सद्य परिस्थितीत पारंपारीक युद्धपद्धती बाबत चर्चा करा.
- ३) गनिमीयुद्ध पद्धती बाबतचे विविध टप्पे (पायऱ्या).
- ४) भारतातील “कमी तीव्रतेचा संघर्ष”.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार). २०
- १) भारताची अण्वीक तत्वप्रणाली
- २) पाकिस्तानची अण्वीक युद्धनीती
- ३) दहशतवाद
- ४) भारतातील नक्षलवाद
- ५) सामरिक विचारातील उत्क्रांती
- ६) अपारंपारीक युद्धपद्धती.

B/1/11/235

[3909] – 203

M.A./M.Sc. (Semester – II) Examination, 2011
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 201 : Indian Military History
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Total Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
*ii) Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

Explain military system of Ancient India.

OR

Discuss military system of Medieval India.

2. Answer in **500** words : **20**

Explain elements of Alexander's army and the causes of Indian defeat.

OR

Discuss Kautilya's State policy and philosophy of war.

3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**

a) Explain military system of Gupta period.

b) Discuss military system of the Marathas.

c) Describe the command structure of the British army.

d) Write a note on Nationalization of Indian Armed Forces.

P.T.O.

4. Write short notes (any four) :

20

- a) Basic concept of military history
- b) First battle of Tarain
- c) Battle of Somnath
- d) The Rajput military tradition
- e) The first battle of Panipat
- f) Characteristics of Maratha Navy.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक).

२०

१) प्राचीन भारतातील सैन्य पद्धती सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

२) मध्ययुगीन कालखंडातील भारतातील सैन्यपद्धती विषयी सविस्तर चर्चा करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक).

२०

१) अलेक्झांडरच्या सेनापद्धतीतील घटक व पोटसच्या पराभवाची कारणे स्पष्ट करा.

किंवा

२) कौटिल्याच्या राज्य विषयक धोरण व युद्ध तत्वज्ञाना विषयी चर्चा करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन).

२०

१) गुप्ताकाळ खंडातील सैन्यपद्धती स्पष्ट करा.

२) मराठ्यांची सैन्यपद्धतीबाबत सविस्तर चर्चा करा.

३) ब्रिटीश काळखंडातील भारतीय स्थळ सेनेच्या कमान्डस्ट्रक्चरचे वर्णन करा.

४) भारताच्या सहस्रसेनादळाचे राष्ट्रीयीकरण यावर टिपण लिहा.

४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही चार).

२०

- १) लष्करी इतिहासाची मूलभूत संकल्पना
- २) तराईनची पहीली लढाई
- ३) सोमनाथची लढाई
- ४) राजपुंताची लष्करी परंपरा
- ५) पानिपतची पहीली लढाई
- ६) मराठ्यांच्या नौदळाची वैशिष्ट्ये.

B/I/11/330

HowToExam.com

[3909] – 305

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2011
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 306 : Defence Journalism (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate marks.

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
  - 1) Discuss the duties and responsibilities of Journalists.
  - 2) Explain the structure of Air headquarter in India.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
  - 1) Describe recent trends in mass media.
  - 2) Explain about nature and scope of defence journalism in India.
3. Answer in **250** words **each** (**any two**) : **20**
  - 1) Explain media ethics.
  - 2) Write about the theory of Journalism.
  - 3) Discuss the features of Professional Journalism.
  - 4) Explain the role of mass media in society.
4. Answer in **100** words **each** (**any four**) : **20**
  - 1) Cultural imperialism and media
  - 2) Role and functions of NDA Pune
  - 3) Scope of Electronic Media
  - 4) Challenges to Defence Journalists
  - 5) Types of editorials
  - 6) Gate keeping.

P.T.O.

[3909] – 305

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक). २०
- १) जर्नालीस्टची कर्तव्ये आणि जबाबदाऱ्या याबाबत चर्चा करा.
किंवा
- २) भारतातील एअर हेडक्वार्टरसची रचना स्पष्ट करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक). २०
- १) मासमिडीयातील नवीन ट्रेन्डसचे वर्णन करा.
किंवा
- २) भारतातील डिफेन्स जर्नालीझमचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन). २०
- १) मिडीया इथिक्स स्पष्ट करा.
२) जर्नालीजमच्या सिद्धांतता बाबत थोडक्यात लिहा.
३) प्रोफेशनल जर्नालीजमच्या गुणधर्माबाबत चर्चा करा.
४) समाजातील मासमिडीयाची भूमिका स्पष्ट करा.
४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणत्याही चार). २०
- १) सांस्कृतिक साम्राज्यवाद आणि मिडीया
२) एन.डी.ए. पुणे कार्ये आणि भूमिका
३) ईलेक्ट्रॉनिक्स मिडीयाची व्याप्ती
४) डिफेन्स जर्नालीजमची आह्वाने
५) एडीटोरीयलचे प्रकार
६) गेटकीपिंग.

B/I/11/160

[3909] – 405

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2011
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 404 : Regional Security in South Asia
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Total Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
*ii) Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

Define Regionalism. Explain functions of Regionalism.

OR

Write a note on regional organisation. Discuss problems and prospects of SAARC.

2. Answer in **500** words : **20**

Explain India's relation with Pakistan with special reference to Cross Border Terrorism.

OR

Discuss India's perspectives of South Asian Security.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

a) Explain Foreign Policy of China.

b) Discuss Geo-strategic importance of Asia-Pacific Region.

c) Write a note on Extra-Regional power influence in South Asian Security.

d) Explain security challenges to South Asian Security.

P.T.O.

4. Write short notes on (any four) :

20

- a) Security problems of Afganistan
- b) U.S.A. policy towards South Asia
- c) Sources of conflict in South Asia
- d) Foreign Policy of Sri Lanka
- e) Geo-strategic importance of Indian ocean
- f) Foreign policy of Bangladesh.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक).

२०

१) “प्रादेशिकवाद” व्याख्या देऊन त्याची कार्ये स्पष्ट करा.

किंवा

२) प्रादेशिक संघटनाच्या टिपा लिहा. “सांख्यिक्या समस्या आणि भवितव्या” बाबत चर्चा करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक).

२०

१) सीमेपलीकडील दहशतवादाचा विशेष संदेश देऊन भारत-पाक संबंध स्पष्ट करा.

किंवा

२) दक्षिण आशियाच्या सुरक्षेबाबत भारताच्या प्रासपेक्टीव्ह बाबत चर्चा करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन).

२०

१) चीनचे परराष्ट्र धोरण स्पष्ट करा.

२) आशिया-पॅसिफिक रिजनचे भूसामरिक महत्वा बाबत चर्चा करा.

३) दक्षिण आशियाच्या सुरक्षेवर बाह्य प्रादेशिक सत्तेचा प्रभाव यावर टिपण लिहा.

४) दक्षिण आशियाच्या सुरक्षेवर आव्हाने यावर सविस्तर लिहा.

४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार).

२०

- १) अफगाणिस्तानची सुरक्षा समस्या
- २) अमेरिकेचे दक्षिण आशियाबाबतचे धोरण
- ३) दक्षिण आशियातील संघर्षाची उगमस्रोत्रे
- ४) श्रीलंकेचे परराष्ट्र धोरण
- ५) हिन्दी महासागराचे भूसामरिक महत्व
- ६) बांगलादेशाचे परराष्ट्र धोरण.

B/I/11/285

HowToExam.com